28061413

provincie groningen

Continuïteit en kansen voor de VKA

11 maart 2020

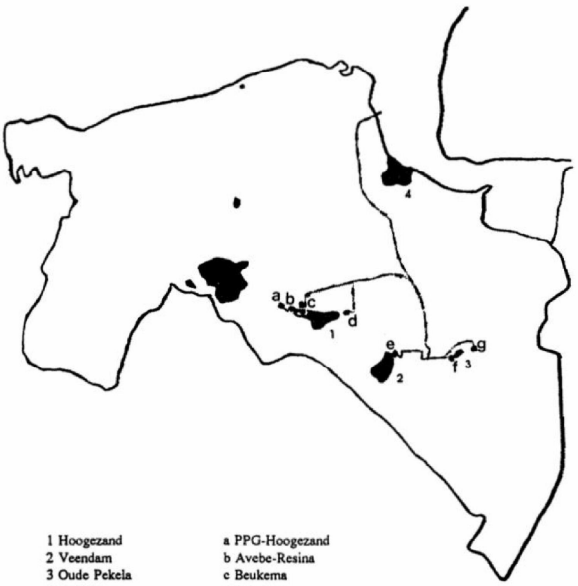

1 Hoogezand
2 Veendam
3 Oude Pekela
4 Delfzijl

a PPG-Hoogezand
b Avebe-Resina
c Beukema
d Scholten
e Billiton
f De Kroon
g Brittania-Free

WaterEnergySolutions

0000000001

28061413

Samenvatting

De Veenkoloniale Afvalwaterleiding (VKA) is een afvalwaterleiding waarop een aantal Groningse bedrijven hun zoutafvalwater lozen op de Eems. De VKA is in de jaren 70 aangelegd als vestigingsvoorwaarde voor een aantal internationale bedrijven en werd als publieke utiliteit ingezet door de Provincie Groningen. De Provincie Groningen heeft het beheer en onderhoud van de VKA in 2000 overgedragen aan het Waterschap Hunze en Aa's. Vervolgens is in 2007 ook het eigenaarschap van de VKA overgedragen aan Hunze en Aa's.
De afgelopen jaren is de toekomst van de VKA meerdere malen onderwerp van gesprek geweest tussen gebruikers en beheerder/eigenaar. Maar ook eerder is dit het geval geweest. Met name in de jaren 90 is een discussie op gang gekomen met betrekking tot de vraag of de afvalwaterleiding ook op de lange termijn in gebruik moet blijven of dat er naar gestreefd moet worden dergelijke leidingen volledig op te heffen.

Op basis van deze gedachte is in 1993 een rapport verschenen getiteld: Afvalwaterleidingen in de Provincie Groningen. In het onderzoek dat ten grondslag ligt aan het rapport, heeft de Provincie Groningen samen met Rijkswaterstaat en de aangesloten bedrijven gekeken naar de mogelijkheid om de VKA op te heffen en de aangesloten bedrijven af te koppelen. Hierbij is aan alle partijen aangegeven dat de Provincie Groningen streefde naar totale opheffing van de leiding indien dit milieuhygiënisch verantwoord was. Ook werd hierbij gesteld dat opheffing binnen 15 tot 20 jaar reëel was.

Vanuit het onderzoek werd echter geconcludeerd dat opheffing van de VKA niet mogelijk was om verschillende redenen. De belangrijkste redenen waren:

- Door de aanwezigheid van zouten in verschillende afvalwaterstromen is lozing op zoet water (oppervlaktewater) niet mogelijk.
- Zonder VKA is er voor de aangesloten bedrijven geen terugval optie mogelijk in het geval van een calamiteit met milieuschade tot gevolg.

Uit het rapport kan opgemaakt worden dat de VKA voor een aantal van de toen aangesloten bedrijven van essentieel belang is voor hun operatie. Deze situatie bestaat vandaag de dag nog steeds, hoewel eigendom en exploitatie inmiddels bij Waterschap Hunze & Aa's ligt.

In de identificatie studie uit 2018 die ten grondslag ligt aan dit rapport zijn op basis van beschikbare informatie en stakeholderperspectieven de belangrijkste kenmerken en knelpunten en hun ontstaan gedocumenteerd. Generiek zijn de belangrijkste kenmerken van de huidige situatie:

0000000003

28061413

- De VKA is in eigendom van Hunze & Aa's, terwijl exploitatie van deze utiliteit geen publiekrechtelijke taak is van het waterschap. Iets wat onderkend is door de Provincie Groningen.
- Het waterschap is van mening dat de verliesgevendheid en de toekomstige kosten voor groot onderhoud en/of (gedeeltelijke) vervanging van de VKA niet verantwoordbaar voor rekening kunnen komen van hun ingezetenen.
- Hunze & Aa's heeft per brief aangegeven aan de op de VKA aangesloten bedrijven dat gebruik van de leiding eindig is.
- Continuïteit van de VKA is in de ogen van de aangesloten bedrijven onzeker.
- Een deel van de aangesloten bedrijven kan niet opereren zonder mogelijkheid om schoon zout afvalwater op de VKA te lozen.
- De VKA is aangelegd als publieke voorziening en wordt onlangs ook weer in deze vorm aangeboden aan een datacenter in de Eemshaven.
- Er worden twijfels geplaatst bij de rechtmatigheid van eigendomsoverdracht van de Provincie Groningen naar het waterschap, vanwege de discrepantie in waterschapstaken en verantwoordelijkheden en de exploitatie activiteiten van de VKA.

In navolging van de identificatiestudie is gezocht naar mogelijkheden voor het borgen van de continuïteit van de VKA. Daarbij kwam naar voren dat er twee voor de hand liggende partijen zijn om het eigendom me alle bijbehorende rechten over te nemen van waterschap Hunze & Aa's. Deze partijen zijn North Water en Groningen Seaports. Uiteindelijk is in overleg met de fundamentele probleemeigenaar, de provincie Groningen, besproken het wenselijk is om de VKA over te dragen aan een partij die zorg kan dragen voor de verdere ontwikkeling van de VKA.

Bij de verdere ontwikkeling gaat het niet alleen om het borgen van continuïteit van zout afvalwater transport voor bestaande en mogelijk nieuwe bedrijven. Het (zakelijk recht) tracé van de VKA ligt namelijk strategisch gunstig voor het aanleggen van elektriciteitskabels, datakabels en waterstofleidingen. Zeker voor waterstof en andere gassen die kunnen dienen als energie buffer, is het tracé zeer interessant. Het geeft namelijk de mogelijkheid om waterstof dat geproduceerd is nabij de industrie gebieden Eemshaven en Delfzijl te transporteren naar ondergrondse zoutcavernes rondom Veendam ten behoeve van opslag.

Omdat Groningen Seaports actief is in het aanleggen van utilitaire infrastructuur en het commercieel uit nutten van deze infrastructuur voor het faciliteren van bestaande bedrijven en het aantrekken van nieuwe bedrijven, is door Water & Energy Solutions geadviseerd de VKA inclusief alle bijbehorende rechten over te dragen aan Groningen Seaports. Op deze manier wordt continuïteit van zout afvalwater transport gekoppeld aan het maximaal benutten van toekomstige mogelijkheden. Eigendomsoverdracht van de VKA naar Groningen Seaports wordt ook door de provincie Groningen gezien als meest passende en toekomstbestendige

0000000004

28061413

utiliteitspropositie.

Op basis van deze uitgangspunten zijn gesprekken gevoerd met bestaande stakeholders en Groningen Seaports. Ook heeft Gronigen Seaports gesproken met North Water over mogelijke vormen van toekomstige samenwerking op het gebied van beheer en onderhoud van de VKA.
Daarnaast is onderzocht welke stappen er de komende tijd genomen dienen te worden om te komen om tot de uiteindelijke formele eigendomsoverdracht te komen. Deze stappen zijn:

- Due diligence onderzoek Groningen Seaports; Q2-Q3 2020

  Inclusief bepaling integriteit VKA middels inspecties

  Vaststellen grond posities en zakelijke rechten

  Benodigde (lozings)vergunningen

- Onderhandelingstraject exploitatie met aangesloten bedrijven: Q3-Q4 2020

  Bepalen exploitatiemodel (2020)

  Voorstel voor transparante kosten structuur

  Afstemming met huidige aangesloten bedrijven

  Model voor tariefstructuur (voor bestaande en nieuwe bedrijven)

- Maken van afspraken rondom overdracht VKA van waterschap naar Gronigen Seaports: Q1 2021
- Opstellen en ondertekenen formele contracten: Q2 2021
- Formele overdracht VKA: Q4 2021

5.1.2e 5.1.2e

0000000005

28061413

Inhoudsopgave

Samenvatting **i**

Inhoudsopgave **v**

1 Inleiding **1**

2 Achtergrond **5**

2.1 Keerpunt in lozing afvalwater 6
2.2 Effecten lozing afvalwater via kanalen 7
2.3 De VKA 8
2.4 Overgang naar waterschap Hunze & Aa's 10
2.5 Generiek de huidige situatie 10

3 Stakeholder perspectieven **13**

3.1 Waterschap Hunze & Aa's 14
3.2 N.E.G. 14
3.3 AVEBE 15
3.4 Kisuma 15
3.5 Nedmag 15
3.6 Groningen Seaports 15
3.7 Provincie Groningen 16
3.8 Generieke perspectieven 16

4 Toekomst & Kansen VKA **17**

5 Vervolgtraject **21**

0000000007

28061413

HOOFDSTUK 1

Inleiding

De Veenkoloniale Afvalwaterleiding (VKA) is een afvalwaterleiding waarop een aantal Groningse bedrijven hun zoutafvalwater lozen op de Eems.

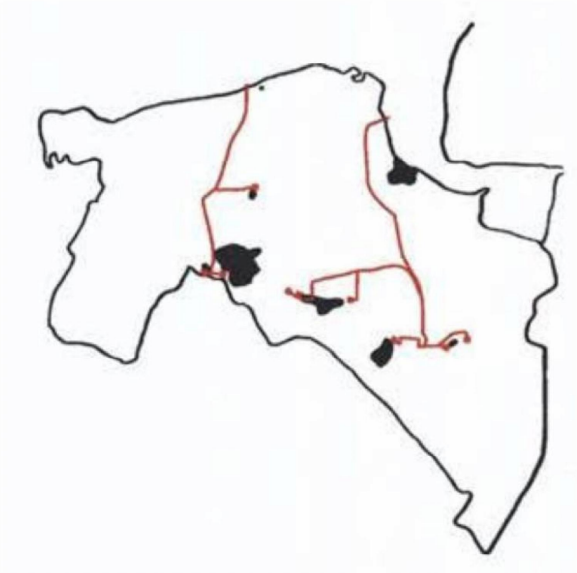

Figuur 1.1: Traject afvalwaterleidingen provincie Groningen - HOWA (links) en VKA (rechts) schematisch

De VKA is in de jaren 70 aangelegd voor de verbetering van de waterkwaliteit en daarmee het leefmilieu in Groningen. Het besluit tot het aanleggen van de VKA is door de provincie Groningen genomen in 1973. Na in gebruik name in 1977 is de VKA over de jaren heen door de provincie Groningen ingezet als publieke utiliteit ten behoeve van het behouden en aantrekken van (internationale) bedrijven. De ingebruikneming van de VKA was niet bedoeld om aangesloten bedrijven er van te weerhouden om hun afvalwater binnen hun onderneming te zuiveren.

0000000009

Wegens sluiting of wegens het zelf gaan zuiveren van afvalwater, zijn momenteel nog 4 (grote) industriële ondernemingen op de VKA aangesloten:

- N.E.G.
- AVEBE Foxhol
- Nedmag
- Kisuma (lozing via Nedmag)

Naast deze bedrijven is in 2019 ook het datacenter van Google in de Eemshaven aangesloten op de VKA.

Tot het jaar 2000 was de provincie Groningen waterkwaliteitbeheerder, uitgevoerd door de dienst ZPG. De VKA maakte deel uit van de infrastructuur voor het waterkwaliteitsbeheer.
Per 01-01-2000 is het waterkwaliteitsbeheer van de VKA bij delegatie opgedragen aan waterschap Hunze & Aa's. Het waterkwaliteitsbeheer was weliswaar op grond van de WET Verontreiniging Oppervlaktewateren (WVO) nog opgedragen aan de provincie Groningen, maar kon op grond van de Provinciewet bij delegatie aan Hunze & Aa's worden opgedragen. Tot dat moment waren de provincies Groningen en Utrecht nog de enige provincies die het waterkwaliteitsbeheer biet bij delegatie hadden overgedragen aan een waterschap.
Bij de delegatie van het waterkwaliteitsbeheer van de provincie aan het waterschap zijn niet alleen de WVO-taken overgedragen, maar is ook het beheer en onderhoud en het expoiteren van de VKA op grond van de Organisatieverordening waterkwaliteitsbeheer bij Hunze & Aa's komen te liggen. Er dient echter opgemerkt te worden dat de VKA volgens waterschap Hunze & Aa's geen deel uitmaakte van de boedel van de dienst ZPG. Deze boedel is in zijn geheel aan het waterschap overgedragen met alle lusten en lasten en rechten en verplichtingen. De VKA is buiten deze boedel overgedragen aan Hunze & Aa's.

Hoewel de provincie Groningen het beheer en onderhoud van de VKA in 2000 overgedragen heeft aan het Waterschap Hunze en Aa's, is pas in 2007 ook het eigenaarschap van de VKA overgedragen aan Hunze en Aa's.
De afgelopen jaren is de toekomst van de VKA meerdere malen onderwerp van gesprek geweest tussen gebruikers en beheerder/eigenaar. Er is gekeken naar vervanging, aardbevingsbestendig maken, verwijdering/opheffing en algemene continuïteit. Hierbij is het recent tot een patstelling tussen waterschap en aangesloten bedrijven gekomen die aan de rechterlijke macht is voorgelegd.

Samenvattend kan gesteld worden dat in de huidige situatie het Waterschap beheer en onderhoud van de leiding uitvoert. Deze activiteiten zijn momenteel niet kostendekkend doordat het waterschap alleen zuiveringskosten in rekening kan/mag brengen op basis van koolstof- en stikstoflast. Omdat door de VKA nagenoeg uitsluitend zout water wordt getransporteerd, kan het waterschap formeel in onvoldoende mate de werkelijke kosten in rekening brengen. Daarbij volgt uit het vonnis van 10 februari 2016 van de rechtzaak dat beheer en onderhoud van de VKA geen publiekrechtelijke taak is van een waterschap. Doordat het waterschap niet

28061413

kan verantwoorden aan haar burgers dat het zich bezig houdt met verliesgevende activiteiten die buiten haar takenpakket liggen, staat de continuïteit van de VKA momenteel ter discussie. Een onwenselijke situatie voor alle betrokken partijen. Zeker voor de bedrijven die voor operatie afhankelijk zijn van de VKA.

In een brief die door waterschap Hunze & Aa's medio 2017 is verstuurd aan de op de VKA aangesloten bedrijven is vermeld dat de bedrijven tot 1 januari 2022 de tijd hebben om tot een oplossing te komen voor hun lozingen, anders dan de VKA. Dit, omdat het waterschap met ingang van deze datum voornemens is het transport van zout afvalwater door de VKA stop te zetten.

Omdat met het stopzetten van transport van zout afvalwater door de VKA de continuïteit van bedrijfsactiviteiten in gevaar wordt gebracht, is in opdracht van de provincie Groningen een traject ingezet waarin gezocht wordt naar oplossingen leiden tot een positieve volhoudbare situatie rondom het afvoeren van zout afvalwater middels de VKA.
Dit traject heeft in 2018 geleid tot een rapport van Water & Energy Solutions. In het rapport worden zowel organisatorische als technische mogelijkheden benoemd die kunnen leiden tot een volhoudbare situatie. Generiek is er naar voren gekomen dat eigendom en de exploitatie van de VKA kunnen worden overgedragen aan North Water of Groningen Seaports. Een van deze partijen kan het tracé van de VKA mogelijk inzetten voor andere leidingen en kabels.

Op basis van deze uitkomsten is in 2018/2019 een vervolg traject opgezet waarin verdiepende gesprekken gevoerd zijn met alle bestaande stakeholders. Hierin zijn uitgangspunten besproken en is gekeken wat de meest wenselijke toekomstige situatie zou kunnen zijn. Daaruit kwam de conclusie naar voren dat de meest wenselijke overname partij Groningen Seaports is. Dit, omdat Groningen Seaports de VKA meer commercieel kan inzetten als bedrijfsmiddel om nieuwe bedrijvigheid aan te trekken.

0000000011

28061413

HOOFDSTUK 2

Achtergrond

In 1842 werd in Foxhol de eerste aardappelmeelfabriek van de provincie Groningen gevestigd. Al spoedig kwam deze industrie tot bloei. In 1891 stonden er in Groningen en het aangrenzend deel van de provincie Drenthe 21 fabrieken (figuur 2.1).

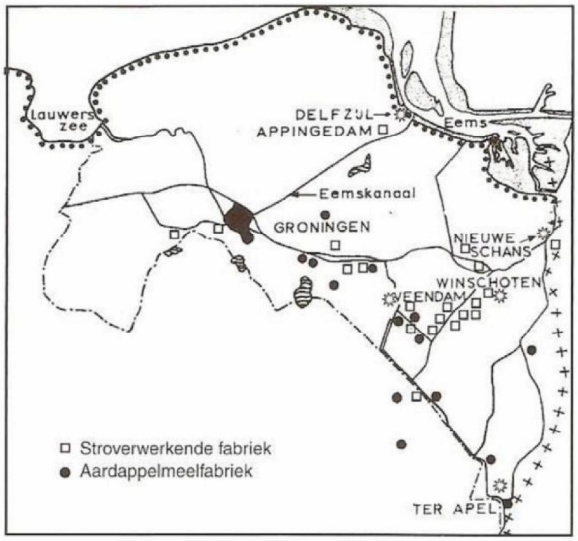

Figuur 2.1: Aardappelmeel- en strokartonfabrieken in Groningen en Noordoost Drenthe (Bron: Eggingk, 1965)

De ontwikkeling van de aardappelmeelindustrie volgde op de exploitatie van het veen. De na de vervening vrijkomende dalgrond was uitermate geschikt om er aardappels op te verbouwen. Iets later, zo rond 1870, kwam hier ook de strokartonindustrie tot ontwikkeling. Voor beide industrieën was er – zo dacht men – voldoende en goed water voor het fabrieksproces beschikbaar in de vorm van de kanalen en sloten die eerder voor de veenontginning waren gegraven. Men vond ook dat er voldoende mogelijkheden waren voor het lozen van het afvalwater van het fabricageproces op diezelfde kanalen. Dit laatste was een veel te positieve

0000000013

28061413

gedachte, want het duurde niet lang of de kanalen werden vieze drabbige watergangen (figuur 2.2). Rottingsprocessen maakten ook nog eens stinkend zwavelhoudend methaangas, dat licht ontvlambaar was. Zo raakte het Pekelderdiep meermaals met blauwe vlammetjes 'in brand'.

Figuur 2.2: Vervuild kanaal Oude Pekela november 1971

2.1 Keerpunt in lozing afvalwater

Rond 1900 constateerde een staatscommissie dat het water in de Oost-Groningse kanalen zwart en vies was, en dat de stank die er af kwam ondraaglijk moest zijn voor een ieder die daaraan niet gewend was. In 1961 werd dit zelfs 'The biggest waste problem in the World' genoemd[1]. De oorzaak van de vervuiling was lozing van afvalwater uit de aardappelmeel- en strokartonindustrie, dat via de waterwegen ook in de Dollard terechtkwam.
Het bestuur van de provincie Groningen vond dat het zo niet langer kon, en ging op zoek naar een blijvende oplossing. Men vond daarvoor twee opties:

1. Verbetering van het fabricageproces waardoor minder afval werd geproduceerd.
2. Zuivering van het resterende afvalwater

Naast deze opties werd een plan ontwikkeld voor het doorspoelen van de Groninger kanalen met water uit het IJsselmeer en de bouw van een zogenaamde smeerpijp om het resterende

[1] F.J. Ribbius, 'The biggest waste problem in the World', Land en Water 5 (1961): 24.

0000000014

28061413

afvalwater naar het Eemsestuarium ten Noorden van Delfzijl te leiden. Die 'smeerpijp'- officieel was dat de Veenkoloniale Afvalwaterleiding (VKA) – mondde ongeveer halverwege Delfzijl en Eemshaven uit in de Bocht van Watum. Een meer dan 300 miljoen gulden kostend plan van TNO-ingenieur Pasveer om in de Dollard grote afvalwaterbekkens aan te leggen, die als zuiveringsinstallatie zouden moeten functioneren, werd niet gerealiseerd.

Een nieuw beleid van zuivering aan de bron werd ingezet toen in 1970 de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren (WVO) van kracht werd. Een langdurig en ingrijpend proces van sanering en vernieuwing van de aardappelmeel- en strokartonindustrie was hiervan het gevolg. Vele fabrieken hielden op te bestaan.

2.2 Effecten lozing afvalwater via kanalen

De effecten van lozing van veenkoloniaal afvalwater via de Westerwoldsche Aa op het ecosysteem van het Eems-Dollard estuarium waren lange tijd nauwelijks onderzocht. Pas tussen 1973 en 1982 werd in opdracht van de regering de toestand en het functioneren van de Eems-Dollard systematisch onderzocht door onderzoekers van het Biologisch Onderzoek Eems-Dollard Estuarium (BOEDE) en Rijkswaterstaat.

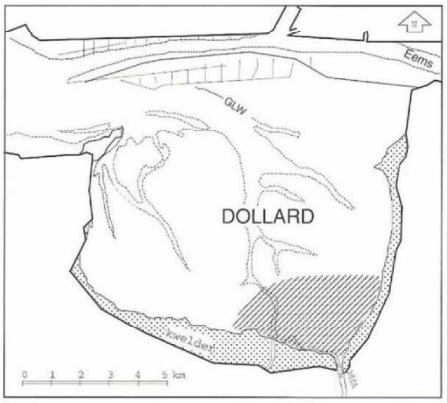

Figuur 2.3: Vrijwel dode zone voor bodemdieren in het zuidoosten van de Dollard, ca. 1975. (Bron: Van Es e.a., 1980).

In de Dollard werden toen grote zuurstofloze watermassa's aangetroffen, vooral in het najaar, wanneer de aardappeloogst werd verwerkt en er als gevolg daarvan veel afval werd geloosd. Dit leidde er toe dat er in het zuidoosten van de Dollard een gebied was waar vrijwel geen bodemdieren (schelpdieren, kreeftjes, wormen) meer konden leven[2] (figuur 2.3). Ook werd geregeld vissterfte waargenomen, zelfs nog tot in 1989.

[2] F.B.Van Es, M.A. van Arkel, L.A. Bouwman en H.G.J. Schroder, 'Influence of organic pollution on bacterial, macrobenthic and meiobenthic populations in intertidal flats of the Dollard', Netherlands Journal of Sea Research 14 (1980) 288-304.

0000000015

28061413

In 1983 werden in de Dollard de eerste effecten van de saneringsmaatregelen in de veenkoloniale industrie zichtbaar[3]. Er werd toen in het najaar (september-januari) nog maar 10.000 ton Bio-chemisch Zuurstof Verbruik (BZV, een maat voor de hoeveelheid organisch afval) op de Dollard geloosd tegen 25.000-30.000 ton BZV in de jaren daarvoor. In 1991 vond als gevolg van voortgaande saneringsmaatregelen in de fabrieken een tweede belangrijke reductie van de lozingen plaats. Er resteerde toen nog maar een lozing van ca. 500 ton BZV per seizoen. Hierdoor verbeterde de zuurstofhuishouding van de Dollard en de dode zone in het zuidoosten van de Dollard verdween. Hiervan profiteerde bijvoorbeeld de zwarte ruiter, een vogel die garnalen en slijkgarnaaltjes eet. Maar niet alles werd beter. Van veel vogelsoorten namen de aantallen af, vooral van de wormeneters, zoals bontbekplevier, zilverplevier en grutto. Dit kwam omdat er nu minder organische stof in de Dollard terecht kwam dan voorheen, waardoor de in de slikbodem levende wormen die voor hun voedsel daarvan afhankelijk waren (bijv. de zeeduizendpoot), in aantal achteruitgingen. In de rest van het estuarium werd de lozing van afvalwater via de VKA naar de getijgeul Bocht van Watum onderzocht. Tegen de tijd dat deze afvalwaterpersleiding gereed was, is de omvang van de af te voeren restvervuiling van de veenkoloniale industrie al heel gering geworden. Door de grote verdunning die het afval- water hier kreeg werden nooit duidelijke negatieve effecten op het ecosysteem waargenomen.

2.3 De VKA

Enigszins relevant voor de huidige situatie is om te bedenken dat de VKA is aangelegd in een periode waarin over het algemeen op een andere wijze over milieu en milieubelasting werd gedacht dan tegenwoordig. Ten tijde van de aanleg van de leiding was milieubeleid nog nauwelijks ontwikkeld. Een belangrijk argument dat in die periode nog sterk leefde was het idee dat industrieel afvalwater beter ver weg in de zee dan dichtbij in de kanalen zou kunnen worden geloosd. De zee is immers immens groot en er treedt een oneindige verdunning op. Pas eind jaren 70 is men daar anders over gaan denken. Met name in de jaren 90 is een discussie op gang gekomen met betrekking tot de vraag of de afvalwaterleiding ook op de lange termijn gehandhaafd moeten blijven of dat er naar gestreefd moet worden beide leidingen volledig op te heffen. Op basis van deze gedachte is in 1993 een rapport verschenen getiteld: Afvalwaterleidingen in de provincie Groningen.

In het onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport, heeft de provincie Groningen samen met Rijkswaterstaat en de aangesloten bedrijven gekeken naar de mogelijkheid om de VKA op te heffen en de aangesloten bedrijven af te koppelen. Hierbij is aan alle partijen aangegeven dat de provincie Groningen streefde naar totale opheffing van de leiding indien dit milieuhygiënisch verantwoord was. Ook werd hierbij gesteld dat opheffing binnen 15 tot 20 jaar reëel was.

[3] K. Essink, 'Het effect van de sanering van de lozingen van veenkoloniaal afvalwater op de bodemfauna van de Dollard', in: K. Essink en P. Esselink ed., Het Eems-Dollard estuarium: interacties tussen menselijke beinvloeding en natuurlijke dynamiek. Rapport RIKZ-98-020 (1998) 101-127.

0000000016

28061413

Vanuit het onderzoek werd geconcludeerd dat opheffing van de VKA niet mogelijk was om verschillende redenen. De belangrijkste redenen waren:

- Door de aanwezigheid van zouten in verschillende afvalwaterstromen, is lozing op zoet water (oppervlaktewater) niet mogelijk.
- Zonder VKA is er voor de aangesloten bedrijven geen terugval optie mogelijk in het geval van een calamiteit met milieuschade tot gevolg.

Uit het rapport kan opgemaakt worden dat het voor een aantal van de toen aangesloten bedrijven niet mogelijk was om afgekoppeld te worden van de VKA.
Blijkend uit de recent gevoerde gesprekken met bestaande stakeholders kan echter geconcludeerd worden dat het rapport resulteerde in een verschil van inzicht tussen provincie en aangesloten bedrijven.

De provincie Groningen was in de veronderstelling dat de doelstelling van totale opheffing van de VKA duidelijk was voor de bedrijven en dat hier gezocht diende te worden naar een oplossing om dit doel te bereiken. Ook stelde de provincie Groningen al in dit rapport dat er vraagtekens geplaatst werden bij het financieren van het grootste gedeelte van de kosten voor aanleg van een nieuwe leiding, wanneer de huidige leiding aan het einde was van de technische levensduur. Als laatste werd aangegeven dat het beleid van de provincie Groningen erop gericht was geen nieuwe bedrijven toe te laten op de VKA.

De bedrijven waren in de veronderstelling dat overeenstemming bereikt was over het feit dat afkoppeling van een aantal bedrijven niet mogelijk was en dat hierdoor totale opheffing van de VKA uitgesloten was. De bedrijven werden gesterkt in hun opvatting doordat het bedrijf Kisuma in de jaren 90 via Nedmag als nieuw bedrijf werd aangesloten op de VKA. Hierbij wordt gesteld door Kisuma dat aansluiting op de VKA een vestigingsvoorwaarde was om naar Veendam te komen. Zonder publieke voorziening voor het lozen van zout afvalwater was het voor het bedrijf economisch niet mogelijk zich in Veendam te vestigen. Vanzelfsprekend een opmerkelijke situatie, gezien het in het rapport uitgesproken richtpunt om geen nieuwe bedrijven toe te laten op de leiding.

Hoewel het rapport uit 1993 op tafel lag bleef de bestaande situatie zich in de later jaren 90 voortzetten, waarbij door de provincie Groningen heffingen geïnd werden op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. De opbrengsten van de heffingen werden opgespaard en vervolgens gerestitueerd als bijdrage in de kosten van de zuivering van het afvalwater door de bedrijven.
Voor deze situatie dient ook opgemerkt te worden dat gezien het zoutgehalte van het met zoutoplossingen verontreinigd afvalwater, en het zoutgehalte van zeewater, geen enkel milieuprobleem tot stand komt door de VKA.

0000000017

28061413

2.4 Overgang naar waterschap Hunze & Aa's

Met ingang van 1 januari 2000 is het zuiveringsbeheer door de provincie Groningen overgedragen aan de betreffende waterschappen. Ook de VKA werd overgedragen aan Waterschap Hunze & Aa's. Vanaf die datum is de VKA derhalve in exploitatie bij het waterschap. Deze exploitatie omvat opbrengsten in de vorm van opgelegde heffingen en kosten met name op het gebied van onderhoud en afschrijving.

Hoewel de provincie Groningen heeft aangegeven dat de VKA indertijd is gebouwd en geëxploiteerd als publieke voorziening op grond van de publieke taak van de provincie, wordt in de recente gerechtelijke uitspraak aangegeven dat de exploitatie van de VKA niet een publieksrechtelijke taak is van het waterschap.
Het waterschap stelt vast dat de opbrengsten van de opgelegde heffingen niet voldoende zijn om de kosten van onderhoud en afschrijving te dragen. De exploitatie is dus verliesgevend. Naast het jaarlijkse exploitatie verlies, voorziet het waterschap ook toekomstige kosten voor groot onderhoud en/of (gedeeltelijke) vervanging van de VKA. Gezien de taakomschrijving van een waterschap zoals vastgelegd in de wet, is het waterschap van mening dat zij de VKA niet hoeft te exploiteren als een publieke voorziening ter uitvoering van de publieke taak. Daarom heeft Hunze & Aa's in een brief van 28 februari 2013, kenmerk 13-0563, de provincie Groningen gevraagd te bevestigen dat het standpunt van de provincie is dat de exploitatie van de VKA geen publiekrechtelijke taak is van het waterschap. Waarna overleg heeft plaatsgevonden tussen gedeputeerden Boumans en Mansveld. En bij brief van 13 juni 2013 (2013-10.934/20/A.9) heeft de provincie Groningen zich in de door het waterschap gevraagde zin uitgelaten.

2.5 Generiek de huidige situatie

- De VKA is in eigendom van Hunze & Aa's, terwijl exploitatie van deze utiliteit geen publiekrechtelijke taak is van het waterschap.
- Het waterschap is van mening dat de verliesgevendheid en de relatief hoge toekomstige kosten voor groot onderhoud en/of/ (gedeeltelijke) vervanging van de VKA niet verantwoordbaar voor rekening kunnen komen van hun ingezetenen.
- Hunze & Aa's heeft in 2017 per brief aangegeven aan de op de VKA aangesloten bedrijven dat gebruik van de leiding eindig is. Het gemaal van de VKA dat nodig is om het afvalwater te verplaatsen door de leiding wordt in principe op 01-01-2022 stil gezet.
- Continuïteit van de VKA is in de ogen van de aangesloten bedrijven onzeker.
- Een deel van de aangesloten bedrijven kan niet opereren zonder mogelijkheid om schoon zout afvalwater op de VKA te lozen.
- De VKA is, zoals erkend door de provincie Groningen, aangelegd als publieke voorziening en wordt is recentelijk ook weer in deze vorm aangeboden aan een datacenter in de Eemshaven.

0000000018

28061413

- Er kunnen twijfels geplaatst worden bij de rechtmatigheid van eigendomsoverdracht van de provincie Groningen naar het waterschap, vanwege de discrepantie in waterschapstaken en verantwoordelijkheden, en de exploitatie activiteiten van de VKA. In ieder geval kan de overvracht van de VKA van de provincie Groningen naar waterschap Hunze & Aa's niet beteken dat een erkende publieke voorziening wordt opgeheven.

0000000019

HOOFDSTUK 3

Stakeholder perspectieven

Ten tijde van schrijven is gesproken met de onderstaande stakeholders:

- Waterschap Hunze & Aa's
  - [redacted] - Secretaris-directeur
  - [redacted] - Hoofd Schoon Water
  - [redacted] - Beleidsmedewerker handhaving
- N.E.G. (Voormalig PPG)
  - [redacted] - Managing Director
  - [redacted] - Milieucoördinator
- AVEBE
  - [redacted] - Director Corporate & Legal Affairs
- Kisuma
  - [redacted] - Business Director
- Nedmag
  - [redacted] - Technology & Business Development Director
- Groningen Seaports
  - Cas Konig - CEO Groningen Seaports
  - [redacted] - Projectdirecteur Utiliteiten
  - [redacted] - Business Manager
- Provincie Groningen
  - Nienke Homan - Gedeputeerde
  - Patrick Brouns - Gedeputeerde (tot eind 2019)
  - Hans Schrikkema - Directeur
  - [redacted] - Manager strategie en acquisitie

28061413

3.1 Waterschap Hunze & Aa's

Waterschap Hunze & Aa's heeft dienstverlening rondom de VKA faciliteit formeel niet als taak en/of bevoegdheid. Dit maakt dat de huidige additionele kosten die gemaakt worden formeel niet te verantwoorden zijn. Met de wetenschap dat de leiding over 20 tot 30 jaar mogelijk aan groot onderhoud of vervanging toe is, wil het waterschap uitsluitsel over dekking van de bijbehorende kosten.

Omdat het waterschap de VKA niet als haar kerntaak beschouwd, is men niet voornemens kosten, anders dan voor beheer en onderhoud, voor eigen rekening te nemen.
Wat de situatie bemoeilijkt, is dat het waterschap formeel alleen zuiveringskosten in rekening mag brengen op basis van inwoner equivalenten (i.e.'s). Deze i.e.'s zijn gebaseerd op een koolstof en stikstof vracht van afvalwater. Wanneer echter alleen schoon zout water geloosd wordt zoals bijvoorbeeld in het geval van Nedmag en Kisuma, kan en/of mag het waterschap in principe niet factureren.

Ook de recentelijke uitspraak van de rechter bij een rechtzaak tussen het waterschap en de lozende partijen op de VKA, geeft aan dat de VKA niet tot de publiekrechtelijk taken van een waterschap behoort.
Waterschap Hunze & Aa's wenst daarom in de toekomst geen eigenaar meer te zijn van de VKA en vraagt zich af of het eigendom van de VKA eigenlijk wel over gegaan mag zijn in 2007. Het is mogelijk dat deze transactie juridisch niet rechtmatig was. Wanneer een passende toekomstbestendige oplossing gevonden wordt, is dit wat betreft het waterschap niet relevant. Wanneer echter geen oplossing gevonden wordt, zal de rechtmatigheid van overdracht in detail uitgezocht moeten worden.

3.2 N.E.G.

N.E.G. heeft een eigen waterzuivering en loost met name op de VKA omdat in haar afgas zuivering middels water, Fluor- en Boor-elementen worden afgescheiden. Het gaat hier om relatief lage concentraties en een relatief kleine waterstroom.

N.E.G. geeft aan dat wanneer er in het verleden formeel sprake was van afkoppeling van de VKA, een andere, minder efficiënte, manier van afgas zuivering ingezet zou zijn.
Ook geeft N.E.G. aan, in het geval van substantiële kostenverhoging voor gebruik van de VKA, te overwegen haar afvalwater op te splitsen. Hierbij zal het niet op het openbaar riool loosbare deel met vrachtwagens naar de zee gereden worden. Volgens N.E.G. het enige kosteneffectieve alternatief, maar duurzaamheidstechnisch absoluut niet wenselijk.

N.E.G. wil graag op een zo kort mogelijke termijn duidelijkheid over de toekomst en mogelijk nieuwe kostenstructuur van de VKA.

0000000022

3.3 AVEBE

AVEBE Foxhol voelt zich in eerste instantie onredelijk behandeld door het risico om over een aantal jaren te worden afgekoppeld van publieke infrastructuur. Wanneer het bedrijf moet opdraaien voor risico's en kosten van de publieke infra structuur, zal het kijken naar de rentabiliteit van haar productielocatie Foxhol.
AVEBE wil duidelijkheid over te verwachten kosten, operationele risico's en continuïteit van de VKA.

3.4 Kisuma

Kisuma loost schoon zout water via Nedmag en zal haar deuren moeten sluiten wanneer het bedrijf geen gebruik meer kan maken van de VKA.
Het bedrijf geeft aan, dat de grondstof die het van Nedmag krijgt ongeveer 20% van haar waterlozing op de VKA is. De overige 80% komt voort uit noodzakelijk eigen watergebruik.
Voor Kisuma is de VKA publieke infrastructuur en is de leiding een voorwaarde geweest voor vestiging in Veendam. Wanneer de leiding er niet geweest zou zijn, was gekozen voor een fabriek in Delfzijl of de Eemshaven, omdat Kisuma's grondstof een relatief kleine hoeveelheid is tegenover de te lozen hoeveelheid schoon zout water. Door de keuze voor de vestigingsplaats Veendam is continuïteit van de VKA van belang voor het voortbestaan van het bedrijf.

3.5 Nedmag

Zonder de VKA kan de fabriek van Nedmag niet opereren. Het belangrijkste voor Nedmag is daarom continuïteit van de VKA. Nedmag kan zelf het bedrag voor groot onderhoud en/of (gedeeltelijke) vervanging van de VKA niet dragen. Zeker niet wanneer N.E.G en AVEBE om financiële redenen genoodzaakt worden van VKA gebruik af te zien.
Nedmag blijft dan ook bij haar standpunt dat het haar aandeel van de kosten voor dagelijks beheer en onderhoud prima wil dragen, maar dat vervanging en/of groot onderhoud een publieke taak is.

3.6 Groningen Seaports

Hoewel de VKA voor een relatief klein deel op grondgebied van Groningen Seaports ligt, is er voor het havenbedrijf geen sprake van een direct belang bij continuïteit van de VKA.
Dit gesteld hebbende, is het wel zo dat een vestigingsvoorwaarde voor het datacenter van Google was dat de koelwaterspui van de koeltorens geloosd kon worden op een publieke utiliteit. Daarmee ziet Groningen Seaports waterlozing op de VKA als van cruciaal belang voor het binnenhalen van een datacenter. Dit geldt dus ook voor nieuwe datacenters die zich in de Eemshaven willen vestigen. Groningen Seaports hecht dus veel waarde aan de VKA en haar dijkdoorgang. Zo veel dat men aangeeft open te staan voor het overnemen van de VKA van het waterschap.

Naast directe belangen bij het stuk VKA dat de terreinen van Groningen Seaports doorkruist, is de totale VKA voor Groningen Seaports zeer interessant. Naast de leiding zelf, omvat de

28061413

VKA ook een zakelijk recht tracé dat gebruikt kan worden voor benodigde infrastructuur voor de energietransitie zoals waterstof leidingen. Ook kan het tracé gebruikt worden voor datakabels en kan het eventueel doorgetrokken worden naar industrie cluster Emmen.

3.7 Provincie Groningen

De provincie Groningen onderkent dat de VKA indertijd is gebouwd en geëxploiteerd als publieke voorziening op grond van de publieke taak van de provincie. Ook is door de provincie schriftelijk onderkend dat de exploitatie van de VKA geen publiekrechtelijke taak is van het waterschap.
Hiernaast is middels een rapportage uit 1993, Afvalwaterleidingen in de Provincie Groningen, aangetoond dat het voor een aantal aangesloten bedrijven niet of nauwelijks mogelijk is om hun afvalwaterstromen af te koppelen van de VKA. Uit gesprekken met de stakeholders is gebleken dat dit ten tijde van schrijven nog steeds het geval is.

Om werkgelegenheid te behouden en publieke utiliteiten als waardevolle vestigingsfactor in te zetten voor het aantrekken van nieuwe bedrijven, wil de provincie kartrekker zijn in verdere stappen om een passende toekomstbestendige oplossing te vinden voor bestaande onvolkomenheden rondom de VKA.

3.8 Generieke perspectieven

Zoals de situatie is ten tijde van schrijven, zien alle partijen in dat langdurige gerechtelijke procedures niet wenselijk zijn. Omdat een aantal bedrijven niet van de leiding afgekoppeld kan worden is continuïteit van de VKA van belang voor de werkgelegenheid en economische activiteit in de betreffende gebieden.

Waterschap Hunze & Aa's wil en/of kan echter niet garant staan voor de gewenste continuïteit onder de huidige omstandigheden. Een oplossing in deze situatie kan zijn dat eigendom en exploitatie ondergebracht worden bij een partij die beide aspecten wettelijk voor haar rekening mag en wil nemen. Er is in overleg met gedeputeerde van de provincie Groningen Patrick Brouns in 2019 besloten dat de beste partij hiervoor Groningen Seaports is.

Wanneer de overdracht van de VKA aan Groningen Seaports of een andere derde partij om wat voor reden dan ook niet mogelijk blijkt te zijn, is er de laatste optie dat Hunze & Aa's de huidige situatie ook na 01-01-2022 voort zet. In dit geval vereist dit volledige kostendekkendheid en een aanpassing in wet- en regelgeving die dit ook juridisch sluitend mogelijk maakt. Het traject om deze laatste mogelijkheid te realiseren is naar schatting echter van zeer lange duur. Om deze reden wordt door Water & Energy Solutions aan te randen om er alles aan te doen om de overdracht van de VKA naar Groningen Seaports te faciliteren.

0000000024

HOOFDSTUK 4

Toekomst & Kansen VKA

Zoals blijkt uit de eerdere rapportage van Water & Energy Solutions'Identificatie kansen voor zout afvalwater', is de meest logische oplossing voor continuïteit van de VKA, het onderbrengen van eigendom en exploitatie bij Groningen Seaports. Dit is in 2019 onderkend door gedeputeerde van de provincie Groningen Patrick Brouns.

In navolging van het besluit om het eigendom en de exploitatie van de VKA bij Groningen Seaports onder te brengen, zijn gesprekken gevoerd met Cas König, [redacted] 5.1.2e, [redacted] 5.1.2e en [redacted] 5.1.2e van Groningen Seaports. Hierbij heeft Groningen Seaports aangeven dat aansluitend onderzoek nodig is om te komen tot een kostendekkende verdere exploitatie van de VKA.

Groningen Seaports wil in het vervolg traject graag gedetailleerd inzicht verkrijgen in relevante karakteristieken van de VKA. Hiervoor dient een due diligence onderzoek opgestart te worden dat in voldoende mate inzicht en/of duidelijkheid geeft in:

- Sluitend verrekeningsmodel voor exploitatiekosten
  - Wat zijn de lopende kosten
  - Welke kosten zijn er voor de komende 50 jaar te verwachten
  - Hoeveel kost uiteindelijke sanering van de leiding
  - Wat zijn de aangesloten bedrijven bereid te betalen
  - Welke rechten en plichten horen er bij de VKA
- Risico analyse
  - Milieu risico's
  - Veiligheidsrisico's
  - Economische schade aan bedrijven
- Continuïteit
  - Onder welke voorwaarden kan overgegaan worden tot opheffing van de VKA

28061413

Hoe om te gaan met vergunningen

Wie draagt welke verantwoordelijkheden

Wat is een volhoudbare eigendomssituatie

Voorafgaand aan het voorgenomen due diligence traject heet Water & Energy Solutions samen met Groningen Seaports verkennend onderzoek gedaan naar de integriteit van de VKA en de te verwachtten kosten. Hiervoor hebben overleggen plaatsgevonden met Visser Smit Hanab. Deze partij voert in opdracht van waterschap Hunze & Aa's onderhoudswerkzaamheden uit voor de VKA. Uit deze gesprekken bleek dat de staat van de VKA goed is en dat de onderhoudskosten voor de komende jaren vergelijkbaar zullen zijn met de huidige situatie. Dit betekent dat de jaarlijkse kosten voor beheer en onderhoud neerkomen op zo'n 500.000 Euro per jaar.

Aansluitend zijn gesprekken gevoerd met experts op het gebied van buisleidingen. Een van deze experts is het bedrijf DNV GL. DNV GL geeft aan dat de verwachtte technische levensduur van een asbest betonleiding die voldoende diep in de grond ligt tussen de 75 en 125 jaar liggen. Hoewel dit naar verwachting overgenomen kan worden voor de VKA is verdiepend onderzoek nodig naar met name de verbindingsstukken van de asbest betonleiding en de duikers bij kanalen.

Uit gesprekken met de experts is ook gevraagd om indicatief aan te geven wat de kosten zijn voor vervanging van de VKA en uiteindelijke sanering. De vervangingskosten hangen echter af van de benodigde doorzet van de leiding. Omdat de huidige capaciteit maar voor een deel benut wordt, kan mogelijk volstaan worden met het relignen van de leiding. In dit geval wordt er aan de binnenkant van de VKA een nieuwe kunststof leiding ingebracht. De kosten hiervoor zijn aanzienlijk lager dan voor complete vervanging van de VKA. Het bleek echter niet mogelijk en een redelijke schatting af te geven voor de te verwachtten kosten zonder praktijk inspecties uit te voeren. Wel zou voor een bedrag van rond de 50.000 Euro een desktop-plus studie uitgevoerd kunnen worden. In een dergelijke studie worden modellen op basis van ervaringen uit de olie- en gasindustrie gebruikt in combinatie met metingen en inspecties van kritieke punten in de leiding om te komen tot een schatting van de staat van de leiding. Groningen Seaports heeft echter aangegeven dat een dergelijke studie niet voldoende is in het due diligence onderzoek en vereist een verdergaande aanpak. Om deze reden is ervoor gekozen om vooralsnog geen desktop-plus studie te starten.

Uit de verdiepende studie in het due diligece onderzoek dient duidelijk te worden wat de exacte technische staat van de VKA is en dient uitgezocht te worden welke onderwerpen in de bovenstaande opsomming in welke mate van belang zijn.

Groningen Seaports wil zorg dragen voor een kostendekkende exploitatie van de VKA zoals deze ten tijde van schrijven bedreven wordt. Eventueel aanvullende kansen die het tracé beidt, zullen met additionele business cases benaderd worden. Of en hoe de verdiensten van de additionele business cases gebruikt kunnen worden ver tariefverlaging van de bestaande

0000000026

28061413

aangesloten bedrijven dient overeengekomen te worden met de bedrijven in het vervolg onderzoek. Te verwachten mogelijkheden voor het VKA tracé zijn:

- Aansluiten van nieuwe bedrijven op de bestaande VKA
- Doortrekken van de VKA naar de industrie in Emmen
- Glasvezel verbindingen
- Industriële waterleidingen
- Elektriciteitskabels
- Waterstofleidingen
- Warm water leidingen voor energie distributie
- Inzet dijkdoorgang voor nieuwe datacenters

0000000027

HOOFDSTUK 5

Vervolgtraject

In navolging van het aftreden van gedeputeerde van de provincie Groningen is besproken met de provincie dat het VKA dossier overgedragen wordt aan gedeputeerde Nienke Homan. In een eerste gesprek met mevrouw Homan is het onderstaande indicatieve vervolgtraject kenbaar gemaakt:

- Due diligence onderzoek Groningen Seaports; Q2-Q3 2020
  - Inclusief bepaling integriteit VKA middels inspecties
  - Vaststellen grond posities en zakelijke rechten
  - Benodigde (lozings)vergunningen
- Onderhandelingstraject exploitatie met aangesloten bedrijven: Q3-Q4 2020
  - Bepalen exploitatiemodel (2020)
  - Voorstel voor transparante kosten structuur
  - Afstemming met huidige aangesloten bedrijven
  - Model voor tariefstructuur (voor bestaande en nieuwe bedrijven)
- Maken van afspraken rondom overdracht VKA van waterschap naar Gronigen Seaports: Q1 2021
- Opstellen en ondertekenen formele contracten: Q2 2021
- Formele overdracht VKA: Q4 2021

De stappen uit het vervolgtraject zijn doorgesproken met het waterschap, de aangesloten bedrijven en Groningen Seaports. Echter, voor het initiëren van de due diligence onderzoek heeft Groningen Seaports aangegeven dat er vanuit de provincie Groningen een formele brief nodig is met het verzoek om de VKA over te nemen van het waterschap en het due diligence onderzoek te starten. Het concept voor deze brief wordt in Q1 2020 opgesteld door Water & Energy Solutions en voorgelegd aan de provincie Groningen, waterschap Hunze & Aa's en Groningen Seaports.